

הומולאומיות והפוליטיקה של תנועות להט"ב בישראל

גילי הרטל

תקציר

מאמר זה בוחן תנועות להט"ב (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים) בישראל ומצביע על שני תהליכים מרכזיים בפוליטיקה של תנועות חברתיות להט"ב: מאז סוף שנות השמונים: עמותיזציה (NGOization) שהובילה לפוליטיקה של היטמעות (אסימילציה); והומולאומיות: שילוב של היטמעות ונורמטיביות עם הכלה לאומית. השילוב בין תהליכי עמותיזציה והומולאומיות השפיע מאוד על התנועות, על המטרות, על סדר היום, על הפרקטיקות, על ההישגים ועל הרשתות של ארגונים ותנועות להט"ב. במאמר אני מציגה ניתוח דרך עדשת הנאו-ליברליזם הישראלי, שהיה הכוח שהניע את התנועות החברתיות להט"ב ל"בית לחולל שינוי". הניתוח עוקב אחרי אירועים מרכזיים מתחילת שנות השמונים, שהייתה תקופת התגבשות, וממשיך אל תוך המאה ה-21, תקופה של הומולאומיות, ולבסוף עוסק באתגרים החדשים המכוננים כיום את הפוליטיקה ואת מבנה הכוח של התנועות החברתיות להט"ב. נקודת המבט הנאו-ליברלית חושפת כי תנועות חברתיות להט"ב ביות ממשיכות לעבוד, לצמוח ולהתמסד והן מאמצות פוליטיקה של נורמליזציה. עם זאת, תהליך זה משקף לא את כוחן הרב של תנועות חברתיות להט"ב ביות אלא את תהליכי ההפרטה של המדינה, המאפשרים לתנועות חברתיות להט"ב ליהינות מרחבים שהיו בעבר באחריות המדינה ובשליטתה, ולמלא אותם. לפיכך במאה ה-21 הערך של זהות להט"ב מתהווה דרך ההגיונות של נאו-ליברליזם והומולאומיות, שהם מבנים פוליטיים ומבני שיח שיוצרים דרכים חדשות לכינון שינוי, ובה בעת מגבילים את היכולת לחולל שינויים מרחיקי לכת. המאמר מראה כיצד החיבור בין הומולאומיות וניאו-ליברליזם הוביל למה שאכנה במאמר זה פוסט-הומולאומיות.

מילות מפתח: אקטיביזם להט"ב בישראל, גאוגרפיה של מיניות, הומולאומיות, פוליטיקה להט"ב, תנועות חברתיות

מבוא

בשנת 1988 שינה התיקון בחוק האוסר משכב זכר (חוק העונשין [תיקון 22]), התשמ"ח-1988) את מבנה ההזדמנויות הפוליטי (political opportunity structure) ואפשר מהפכה משפטית (Harel 1999) בכל הנוגע לזכויות הלהט"ב. מאז פועלים בישראל תנועות חברתיות וארגוני להט"ב רבים ומגוונים. מרבית הפעילות הלהט"בית בישראל מתרחשת

בתל אביב, ובערים גדולות אחרות יש תנועות קטנות יותר בהיקפן ובפעילויותיהן. במאמר זה אני בוחנת תנועות חברתיות להט"ביות בישראל בתקופה של תהליך גלובלי של עמותיזציה (NGOization), תהליך שארגונים מספקים בו שירותים חברתיים ומאמצים את הזהות הלאומית כחלק מממשליות נאו-ליברלית (Benjamin 2016). כחלק מתהליך העמותיזציה, מאז 1988 התהליך המרכזי בפוליטיקה הלהט"בית מאופיין בפוליטיקה של היטמעות (אסימילציה) והומולאומיות: שילוב של היטמעות ונורמטיביות עם הכלה לאומית. במאמר אעסוק בתהליכים שחלו בתנועות חברתיות להט"ביות ואראה כי תנועות להט"ביות שמשתתפות בתהליך הפוליטי נהנות מעידוד הממסד ומאשרור, ואילו תנועות להט"ביות אחרות מוחות על המדיניות ועל הפוליטיקה הישראליות ופועלות עצמאית, וכך נוצר פיצול בפוליטיקה הלהט"בית. הפיצול חושף את התפקיד המרכזי שהפוליטיקה ההומולאומית ממלאת בתנועות חברתיות להט"ביות בישראל כיום.

טענתי היא כי שני הזרמים הדומיננטיים בשיח הלהט"בי שהשפיעו מאוד על התנועות, על המטרות, על סדר היום, על הפרקטיקות, על ההישגים ועל הרשתות הם עמותיזציה והומולאומיות. הכוונה היא לשילוב של אלו בנאו-ליברליזם הישראלי, שהיה בסיס הכוח של התנועות החברתיות הלהט"ביות לכינון שינוי, כלומר הצלחתן של תנועות חברתיות להט"ביות קשורה במידה רבה להסתלקותה של המדינה ממרחבים שהיו בשליטתה, אגב שילוב עם פעילות שמושנתת על השוק דרך קידום תיירות גאה בתל אביב. הניתוח של תנועות חברתיות להט"ביות עוקב אחר אירועים מרכזיים מתחילת שנות השמונים של המאה ה-20, שהייתה תקופת התגבשות, אל תוך המאה ה-21, תקופה של הומולאומיות. אתגרים חדשים מכוננים כיום את הפוליטיקה ואת מבנה הכוח של התנועות החברתיות הלהט"ביות ואימוצן בידי ממסדים עירוניים והמדינה. נקודת המבט הנאו-ליברלית חושפת כי תנועות חברתיות להט"ביות ממשיכות לעבוד, לצמוח ולהתמסד וכי הן מאמצות פוליטיקה של נורמליזציה. עם זאת, תהליך זה משקף לא את כוחן הרב של תנועות חברתיות להט"ביות אלא את תהליכי ההפרטה של המדינה, המאפשרים לתנועות חברתיות להט"ביות להיכנס לתחומים ולמרחבים שהיו בעבר באחריות ובשליטת המדינה, ולמלא אותן. לפיכך במאה ה-21 הערך של זהות להט"בית מתכונן באמצעות ההגינות של השוק והכוח העירוני, ולא באמצעות תנועות חברתיות להט"ביות, והדבר משקף את המונח 'פוסט-הומולאומיות'!

1 המאמר מבוסס על עבודת הדוקטור ומחקר הבתר-דוקטורט של המחברת, בשנים 2011-2017. עבודת הדוקטור בחנה פוליטיקה של גאווה ובושה בארבעה מרחבים ארגוניים: המרכז הגאה בתל אביב, הבית הפתוח בירושלים, פעילות גאים בגליל (הסניף הצפוני של האגודה, 2001-2013) ופעילות הצוות לקידום הקהילה הגאה במועצה אזורית אשכול. מחקר הבתר-דוקטורט בחן את הכלכלה הפוליטית של התיירות הגאה בתל אביב. שני המחקרים האתנוגרפיים התאפיינו בתצפיות משתתפות, בראיונות מובנים למחצה ובאיסוף חומרי ארכיון ומסמכים רלוונטיים מהתקשורת המודפסת והדיגיטלית. ראו: הרטל 2015, 2017; הרטל וששון-לוי 2019; Hartal 2016, 2019; Hartal and Misgav 2020; Hartal and Sasson-Levy 2016, 2018.

מבנה הזדמנויות פוליטי לתנועות חברתיות להט"ב בישראל

התגבשות האקטיביזם הלהט"בי בישראל החל בשנת 1975, שאז נוסדה האגודה למען הלהט"ב (להלן האגודה) – התנועה הראשונה בישראל למען הומואים ולסביות. אחריה, בשנת 1978, קם הארגון אל"ף (ארגון לסבי פמיניסטי). באותה תקופה החוק אסר משכב זכר, ולכן היה שמה הרשמי של האגודה 'האגודה לשמירת זכויות הפרט'. האגודה עסקה בתחילה בעיקר במתן סיוע, תמיכה ועזרה הדדית. בשלבים מאוחרים יותר נאבקו ארגונים אלו גם נגד החוק שקבע כי משכב זכר הוא מעשה פלילי.

שינוי החוק בשנת 1988 שינה את מבנה ההזדמנויות הפוליטי ופתח את הדלת למהפכה המשפטית בזכויות להט"ב (Harel 1999). ארבע שנים לאחר מכן נוספו לחוק תיקונים שונים למניעת אפליה בשוק העבודה על בסיס נטייה מינית. בשנות השמונים והתשעים של המאה ה-20 קמו ארגונים חדשים כמו קל"ף (קהילה לסבית פמיניסטית) והבית הפתוח לגאווה ולסובלנות בירושלים (להלן הבית הפתוח). אלו הם ארגונים פוליטיים שנעזרו בפרקטיקות של ארגוני תמיכה (self help) בעלי סדר-יום של יצירת שינוי חברתי וחיבור למרחב המקומי שבתוכם הם נוצרו – עיר או קהילה. תנועות מעטות אחרות התבססו בערים הגדולות בישראל, בעיקר בתל אביב. בהתבסס על מבנה הזדמנויות פוליטי זה, קם טווח רחב של ארגונים וקבוצות תמיכה, וכן פעלו אז גם קבוצות פוליטיות וארגוני סגור. כל הארגונים שפעלו באותה העת התמקדו בפוליטיקה של היטמעות (Kama 2011). המאבקים הפוליטיים הללו מבוססים על מאבק באפליה ובהדרה המושתתות על מאפיינים פסיכולוגיים וסוציולוגיים של להט"ב ברמת הפרט והקהילה (Idem 2002).

בשנת 2000 עוגנו זכויות להט"ב לא מעטות, וכמה שנים לאחר מכן נערכו עוד שינויים שמונעים אפליה על בסיס נטייה מינית בשוק העבודה. למשל, ב-2004 קבע בג"ץ שגבר הומו זכאי לרשת את רכוש בן זוגו לאחר מות בן הזוג (בג"ץ 3245/03 ש.ר. ז"ל ועמ. נ' היועץ המשפטי לממשלה במשרד האפטרופוס הכללי, 2004). שנה לאחר מכן הכירה המדינה בהורות של בת הזוג – ההורה הלא ביולוגית (בזכות לאימוץ קרובים). בשנת 2006 אישר בג"ץ רישום נישואים רשמי במרשם האוכלוסין של בני זוג מאותו המין שנישאו בחוץ-לארץ (בג"ץ 3045/05 יוסי בן-ארי ואחרים נ' מנהל מנהל האוכלוסין במשרד הפנים, 2006). בעקבות השינויים האלה גדל מגוון ארגוני הלהט"ב ונוצרה פוליטיקה של היטמעות. בו בזמן החלו להגיח קבוצות רדיקליות שמתנגדות לפוליטיקה של היטמעות וגם קבוצות קוויריות. הכוונה לקבוצות שאינן שואפות להיות חלק מתהליך של נורמליזציה ורואות בזהות המינית כוח פוליטי שצריך להיות מכוון להתנגדות ולשינוי מהותי של היחסים החברתיים ואף של המבנה החברתי (להרחבה ראו גרוס 2013). הפוליטיקה של תנועות אלו כללה שיח שנגע להכרה בביסקסואליות, בטרנסג'נדרים, בבעלי נכויות ובקבוצות אחרות שכולן התנגדו לפוליטיקה של ההיטמעות וכן שיח נוסף בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני ולכיבוש (Ziv 2010). קולן של קבוצות אלו, שביקשו להפיץ פוליטיקה רדיקלית, היה חלש, והשפעתן על הפוליטיקה ההומו-לסבית בכללותה הייתה קטנה וכמעט לא הורגשה (Kama 2011).

מתחילת שנות התשעים של המאה ה-20 התבגרה קהילת הלהט"ב בישראל, קיבלה הכרה משפטית, המשיכה לפתח את רשתות העזרה העצמית וההדדית וגם החלה למסד ארגונים חברתיים ופוליטיים. הקהילה הגאה מקיימת בכל שנה אירועי גאווה ומצעדי גאווה בערים המרכזיות. בשנים האחרונות מתקיימים אירועים גם בערים קטנות, ובהיקף קטן יותר באזורים כפריים. אמנם בתחילת המאה ה-21 החוק בישראל אינו מכיר בנישואי גאים, אך יש הכרה במערכות יחסים להט"ביות. בשלושים השנים שבין 1990 ל-2020 תפסו להט"ב בישראל מקום בולט בערוצי הטלוויזיה ובתקשורת ואף במרחבים בעלי משמעות סמלית בחברה כמו הצבא (ibid.). הדבר מעיד על שני זרמים מרכזיים בשיח להט"ב בישראל, שיש להם השפעה מרחיקה לכת על המטרות, על סדר היום, על הפרקטיקות, על ההישגים ועל הרשתות של תנועות חברתיות להט"ביות: עמותיזציה והמולאומויות. שני אפיקים אלו משורגים בנאו־ליברליזם הישראלי ומשפיעים על היכולת של תנועות להט"ביות ליצור שינוי חברתי ולהניע אותו.

עמותיזציה להט"ביות

עמותיזציה היא תהליך שבו ארגוני שטח, תנועות חברתיות ומסגרות אחרות של סולידריות קהילתית, מוחלפים במוסדות ובעמותות, כלומר ארגונים ללא מטרת רווח (Alvarez 1999; Marwell 2004). ארגונים אלו יוצרים חברה אזרחית שתלויה במוסדות הממשל, העיר או הממסד, וכך נוצרת תרבות אזרחית אשר פועלת בתוך מסגרת שתלויה בשוק החופשי ובקבוצות אינטרס (גוטוויין 2001; Marwell ibid.). ככלל, אפשר לומר כי חברה אזרחית כזו חסרה יכולת להתנגד לפרקטיקות של נורמליזציה או לחתור תחתן (כן אליעזר 1999; Marwell ibid.).

תנועות להט"ביות בישראל הן חלק מהמגמה העולמית של עמותיזציה, שבה זהות לאומית ומתן שירותים חברתיים משולבים בתוך ארגונים ותנועות כחלק מהממשליות הנאו־ליברלית (Benjamin 2016). ב-2020 היו כשלושים ארגוני להט"ב בישראל, רובם בתל אביב. סיווג של ארגוני להט"ב בישראל חושף חמש קטגוריות מרכזיות (מורנו 2011): הראשונה, ארגוני סגור שמטרתם שינוי מדיניות, כמו האגודה למען הלהט"ב או הבית הפתוח. השנייה, ארגוני תמיכה מקצועיים שמעניקים תמיכה רגשית, חברתית, רפואית ומקצועית דוגמת פרויקט גילה להעצמה טרנסית, שעוזר לטרנסג'נדרים במציאת מקום עבודה ומקום מגורים, וארגון איגי – ארגון הנוער הגאה או ארגון חוש"ן (חינוך ושינוי) שעוסק בהסברה במערכת החינוך (בתי ספר, גני ילדים וכדומה). השלישית, קבוצות זהות, לרוב לא ממוסדות. אלו הן בעיקר הקבוצות הדתיות דוגמת חברותא – ארגון הומואים דתיים, ארגון בת קול ללסביות דתיות או ארגונים פלסטיניים כמו אלקאוס (הקשת) – ארגון להט"ב פלסטיני, או ארגון אסוואת (קולות), שהוא ארגון פמיניסטי של נשים קוויריות פלסטיניות. ארגונים אחרים בקטגוריה זו הם הקבוצות הא־מיניות ואף קבוצות בייסקסואליות. הרביעית, ארגונים מקומיים וארגוני סטודנטים (אחוות גאות), והחמישית,

תאים מפלגתיים שבשנים האחרונות משגשגים לא רק במפלגות השמאל כבעבר אלא גם במפלגות המרכז והימין. מאז הכנסת ה-18 (בשנת 2009) יש בה שדולה למניעת הומופוביה (בגלגולים שונים).

בין הארגונים השונים (בעיקר בין ארגוני להט"ב יהודיים לבין עצמם, ולעתים גם בין ארגוני להט"ב פלסטיניים לבין עצמם) מתקיימים קשרי גומלין נרחבים בנקודות ממשק מרכזיות. נקודות ממשק כאלו מתקיימות למשל בהתארגנות למצעדי גאווה ולאירועי זיכרון לאחר אירועים הומופוביים חמורים. נקודות ממשק אחרות עולות כאשר מתגלעות מחלוקות פומביות רחבות בין קבוצות שונות או בין ארגונים (למשל בסוגיות של פונדקאות והיתרה בישראל לזוגות הומואים). לפיכך הקטגוריה הזאת חושפת במיוחד את תהליך ההתפצלות של קבוצות. בתהליך זה הפוליטיקה של הזהויות נעשית מרכזית. בו בזמן ההתפצלות חושפת מצב כלכלי וחוקי שהמבנה הפוליטי בו פתוח עבור תנועות להט"ב ביות וארגונים חדשים. כך צצו בתחילת שנות האלפיים תנועות וארגונים רבים, ובהם ארגוני ביסקסואלים דוגמת ארגון פאנורמה, ארגוני טרנסג'נדרים דוגמת פרויקט גילה להעצמה טרנסית, וארגון מעבריים (ארגון להעצמה של הקהילה הטרנסג'נדרית), פעילות אמיניים או ראדוגה - פעילות של לסביות יוצאות ברית המועצות לשעבר. נוסף על כך, מתקיימת פעילות של קבוצות שפועלות בתוך המרכז הגאה וקבוצות זהות שונות כמו הומואים בגיל השלישי (Misgav 2016) או המניין הגאה ופעילויות אחרות של הקהילה הדתית הגאה.

המדינה והשלטון המקומי מממנים פעמים רבות חלק מהפעילות ותומכים בארגונים השונים בתחומם. תמיכה זו ניתנת בעיקר לקבוצות מקומיות, לפעילות ארגונים ארציים בתוך הערים ולקבוצות זהות שונות. עם זאת, חשוב לציין כי סיווג זה אינו משקף את רמת המיסוד של הקבוצות בלבד, אלא הוא בעיקר מציג את המודד הלאומי של הארגונים. כלומר תנועות ששואפות לקבל תמיכה מגופים לאומיים או מקומיים נדרשות להזדהות עם האידאולוגיה הלאומית (הציונות) או עם הפעילות של המדינה (נאו-ליברליזם, ציונות). לכן גם קבוצות מסוימות, ובייחוד קבוצות של להט"ב פלסטיניים וקבוצות שתומכות בחרם על ישראל (BDS), אינן חלק מתהליך ההכלה והתמיכה. במילים אחרות, כמה מהתנועות הלהט"ביות בישראל נהנות מתמיכה ממסדית נרחבת, ואילו אחרות אינן מקבלות תמיכה מן הממסד. כך נוצר פיצול שחושף חלוקה על בסיס של חיבור ללאומיות הישראלית ומדגים את התפקיד המרכזי שיש להומולאומיות עבור תנועות חברתיות להט"ביות וקבוצות אינטרס להט"ביות בישראל במאה ה-21.

הומולאומיות בישראל

כדי להבין לעומק את ההקשר שתנועות להט"ביות פועלות בתוכו, אתאר כאן כמה מאפיינים חברתיים בישראל בתקופת פעילותן של התנועות. הכוונה לאתוס הטרונורמטיביות, ובפרט בקשר לצבא, למוסד המשפחה, לרבייה ולעבודת הבית והחיים (reproduction), הממלאים תפקיד מכריע בהבניית הישראליות. סוציולוגים שונים הגדירו את ישראל

כמדינה פרו-נטליסטית, פמיליסטית ומיליטריסטית (ברקוביץ 1996; יזרעאלי 1999; קימרלינג 1993; Kahn 2000). פמיליזם הוא עמוד שֶׁדָּרָה לסדר החברתי הישראלי, ולשיטתו המשפחה הנורמטיבית מתוחזקת דרך נורמות תרבותיות ונישואים באמצעות הרבנות האורתודוקסית (פוגל-ביז'אוי 1999). אף שאין בישראל אפשרות לנישואים אזרחיים וזוגות בני אותו המין אינם יכולים להינשא כחוק, להט"ב יהודים נתפסים כחלק מהקולקטיב הישראלי. האופי המיליטריסטי של החברה הישראלית ותפיסות הגבריות הנגזרות מכך, מְבַנְיִים זהויות שמשעתקות את ההשתתפות האזרחית ואת השייכות למדינה (הלאומית) (Lomsky-Feder and Sasson-Levy 2018).

עדיין בתחילת המאה ה-21 יש מקרים של הומופוביה והטרדה על בסיס נטייה מינית וזהות מגדרית (האגודה 2019), ולמרות זאת יש הסכמה ציבורית רחבה בנוגע להיותם של להט"ב יהודים-ישראלים חלק מהקולקטיב הישראלי. ב-1993, בעקבות דיון ציבורי בנושא, אמר ראש הממשלה יצחק רבין בדיון בקבינט, שהוא אינו רואה סיבה לאפליית לסביות והומואים בצבא (גרס 2000). חודשיים לאחר אמירה זו חלו שינויים בהוראת הקבע של אגף כוח אדם בצבא (אכ"א) בנוגע ליחס כלפי חיילים הומואים וחילות לסביות, אגב אכיפת השוויון בשירות הצבאי. זה היה שינוי של ממש במדיניות הרשמית של הצבא. מאז, להט"ב אינם פטורים משירות צבאי בכל מגוון התפקידים. מציאות זו מוכיחה שלהט"ב בישראל מזהים בבירור עם המדינה ועם הלאומיות הישראלית.

בדיון על יחסי כוח בתוך קהילות להט"ביות התייחסו גאוגרפים קווייריים (Nast 2002) לנאמנות שיש לגברים הומואים למדינה ולשותפות אֶתָה, שיוצרת צמתים של הומולאומיות, ובכך מעצימה את הנורמטיביות. המונח 'הומולאומיות' נטבע בידי ג'סביר פואר (Puar 2007) והתקבל בקרב קהילות אקטיביסטיות ובקרב חוקרים (Schotten 2016). הומולאומיות היא השילוב בין נורמטיביות ללאומיות. לאומיות בהקשר זה מתייחסת לשייכות למדינת הלאום, ונורמטיביות מתייחסת לתהליכים ולפרקטיקות של היטמעות שמשוקעות בנרטיבים של ביתיות (נישואים, משפחה עם ילדים, קשרי שארות) ובצריכה (של מוצרים, מערכות יחסים, סמים, תרבות וכדומה). הומונורמטיביות לפיכך מצביעה על פרקטיקות מיניות נאו-ליברליות של להט"ב (Duggan 2002). לדברי חוקרות פמיניסטיות, המדינה היא מוסד פטריארכלי והטרונורמטיבי (ראו למשל; Walby 1994; Nagel 2010; Young 2003). המדינה, בתור מוסד בעל כוח ממשי ובלוט, יכולה להרחיב את ההיטמעות של להט"ב ולאפשר או לעודד הכלה של תנועות חברתיות להט"ביות בקולקטיב הלאומי, וכך גם לקדם תהליכים של הומולאומיות.

המונח 'הומולאומיות' מתאים בייחוד להבנת תנועות חברתיות להט"ביות משום שהוא מתייחס למבנה ההזדמנויות הפוליטי ומעצב כמה מהאפיונים של התנועות: מסגור, מטרות, משתתפים ומשתתפות ותרבות התנועות. הומולאומיות קשורה לתהליך דינמי של הכלה והדרה: קבוצות מסוימות נחשבות לכאלו ששייכות לקולקטיב ונתפסות כנורמטיביות, ואילו קבוצות אחרות ממוקמות מחוץ לספֶרה הציבורית ונתפסות כסוטות. במילים אחרות, הזרם המרכזי מבצע הדרה דרך התעלמות מאי-שוויון כלפי קבוצות חשוכות בתוך

הקהילה הלהט"בית. לדוגמה, להט"ב שמשרתים בצבא נתפסים כנורמטיביים, ולעומת זאת להט"ב שצועדים במצעד הגאווה וקוראים לסיום הכיבוש או להט"ב שצועדים ערומים במצעד נחשבים פרובוקטיביים ואף פוגעים בהישגי הקהילה הגאה. יתרה מכך, תת־קבוצות להט"ביות שמקבלות שוויון זכויות בעקבות אימוצן את האידיאולוגיה ההגמונית (הלאומיות) למעשה מחזקות את השייכות ואת הנאמנות של להט"ב לקולקטיב הלאומי. כך מתרחבים הגבולות של הלאומיות כדי שיכילו תנועות חברתיות וקבוצות להט"ביות. בשל כך, פוליטיקאים כמו בנימין נתניהו² ואהוד ברק³ טוענים שישראל היא מדינה ליברלית וסובלנית, להבדיל ממדינות אחרות במזרח התיכון שאינן סובלניות ללהט"בים, ולפיכך אינן דמוקרטיות או ליברליות. תהליך זה, שמעניק לגיימיזציה למדיניות של אלימות כלפי מדינות ולאומים שנתפסים כפחות ליברליים (אלו שאינם סובלניים די הצורך כלפי להט"בים או מיעוטים אחרים), ידוע גם כ'פינקווישינג' (Pinkwashing; Schulman 2012). הומולאומיות בישראל התפתחה עד להתקבלותה כזרם מרכזי בתהליך ממושך שהתעצם באמצעות אירועי אלימות חמורים, אשר היו להם השלכות נרחבות על התנועות הלהט"ביות ועל ארגוני הלהט"ב בישראל: הרצח בברנוער בתל אביב והדקירות במצעד הגאווה בירושלים. אירועים אלימים אלו היו ציוני דרך מרכזיים והרחיבו את טווח הפעולה האקטיביסטי של התנועות, השפיעו על דעת הקהל בנוגע לנושאים שקשורים בלהט"ב והגבירו את התמיכה של נבחרי ציבור ופוליטיקאים בסוגיות להט"ביות (Hartal and Misgav 2020). בעקבות אירועי אלימות קשים אלו השתנתה דרמטית מערכת היחסים בין רשויות המדינה, העיריות והתנועות החברתיות הלהט"ביות בירושלים ובתל אביב.

במוצאי שבת, 1 באוגוסט 2009 נכנס אדם חמוש אל מועדון הברנוער בתל אביב (השייך לאגודה) בזמן שהתקיימה בו פעילות לנוער להט"ב, ופתח ביריות. באירוע זה נרצחו שני אנשים ונפצעו 14 (אחד הפצועים מת מהפציעה ביוני 2020). הפשע טרם פוענח, והוא השאיר צלקת עמוקה וטראומה בקהילה הגאה ששינו את השיח הקהילתי מאז ועד היום. בעקבות הפיגוע התקיימו כמה אירועי זיכרון, ובהם עצרת גדולה בכיכר רבין בשבת שאחרי הרצח, שאז לראשונה הביעו פוליטיקאים (נשיא המדינה שמעון פרס ושרים מהימין ומהשמאל) ונציגי העירייה את תמיכתם בקהילה הלהט"בית. אייל גרוס (2013) טען שהרצח אפשר לפוליטיקאים מכל קצות הקשת הפוליטית להביע בפומבי את תמיכתם בקהילה הגאה. כך נוצרו אפשרויות חדשות להצגה של זכויות ללהט"ב באמצעות אשרור מחדש של ההומולאומיות. כלומר, לדברי גרוס, בעקבות הרצח בברנוער נוצרה הסכמה בין הפוליטיקה ההומונורמטיבית, שמטרתה היטמעות של להט"ב בישראל, ובין הפוליטיקה והשיח הלאומי, שהיה זמן רב בתהליכי התהוות. לאחר הרצח ביקר לראשונה ראש הממשלה בנימין נתניהו במרכז הגאה כדי להביע תנחומים; הנשיא שמעון פרס, שרים

2 בנאום בעצרת הכללית של האו"ם, 22.9.2016.

3 בנאום כשר החוץ ב'National Jewish Community Relations Advisory Council', 11.2.1996.

וחברי כנסת אחרים, ובכלל זה שר החינוך ממפלגת הליכוד, דיברו בעצרת הרשמית לזיכרון הרצח בכיכר רבין.

הרצח בברנוער השפיע על ארגוני הלהט"ב ועל התנועות החברתיות הלהט"ביות בשלוש דרכים עיקריות: (1) הטרואומה הניעה תנועות להט"ביות להרחיב את פעילותן בערים שמחוץ לתל אביב. כמה מהארגונים (איגי, חוש"ן ותהל"ה – ארגון תמיכה להורים ללהט"ב) נהנו מהשינוי במבנה ההזדמנויות כדי לגדול ולהתמסד. ארגונים אחרים נעלמו (הפורום החיפאי למשל); (2) ארגונים ותנועות להט"ב שפנו לרשויות העירוניות בבקשה לתמיכה ולעריכת פעילויות בעיר קיבלו בדרך כלל את מבוקשם. לעתים נעשה הדבר בעקיפין בשל התמודדויות מקומיות עם קואליציות מורכבות (למשל תמיכה ממרכז קהילתי מקומי, ולא תמיכה ישירה מהעירייה). תהליך זה הביא להרחבת התמיכה הכלכלית מרשויות המדינה (רווחה, חינוך, בריאות ותרבות) ולהרחבת התמיכה המקומית מן הרשויות המקומיות; (3) התגבשות העמדות האידאולוגיות של הארגונים השונים, ובפרט ההבחנה בין הפרקטיקות השונות של כל ארגון. בתוך כך התאפשרו המשך שיתוף הפעולה בין הארגונים השונים ויצירת רשת משותפת, החל באיגי, חוש"ן, תהל"ה, הבית הפתוח והאגודה, דרך עמותת מעברים, שהוקמה והצטרפה לרשת, וכלה בארגוני הקהילה הדתית הגאה כמו המניין הגאה, שוב"ל, בת קול וחברותא. תנועות אלו חשבו יחד כיצד לקדם שינוי חברתי, כיצד לענות על צורכי הקהילה הגאה וכיצד לגייס את המשאבים הנדרשים לשם כך. אחת התוצאות של הרשת שנוצרה היא גיוס מתואם של משאבים בחוץ-לארץ עבור הארגונים (מבוסס על ממצאים מתוך הרטל 2015).

האירוע השני, שהיה שיאו של רצף אירועים אלימים, התחולל במצעד הגאווה בירושלים. הבית הפתוח מארגן את המצעד כאירוע בעל אופי פוליטי, ובשיח הציבורי לרוב הוא מוצג נגד המצעד התל-אביבי, שהוא הוותיק והגדול בישראל. המצעד בירושלים מזכיר הפגנה או צעדה יותר מאשר מצעד או מסיבה. רבים ראו במצעד הגאווה בירושלים, מראשיתו בשנת 2002, בושה ועלבון לעיר שנחשבת קדושה. ב-2005 התרחבו הפגנות החרדים בעיר נגד המצעד, ובאותה שנה נדקר לראשונה אדם במצעד הגאווה בירושלים. הדוקר היה יהודי חרדי. עם זאת, לא רק יהודים חרדים התנגדו למצעד. להתנגדות היו שותפות קהילות רבות, דתיות וגם חילוניות. ב-2006, בשל איומים רבים, הפגנות נגד ואף נקיטת פעולות משפטיות נגד קיום מצעד הגאווה בירושלים, החליטו פעילי להט"ב מהבית הפתוח לערוך עצרת ציבורית באצטדיון במקום צעידה בעיר, שעוררה מחלוקת וצפו בה סכנה לצועדים. בשנה שלאחר מכן התנגדו כמה רבנים בפומבי להפגנות ההמונים נגד המצעד, והדבר הביא לדעיכת ההפגנות ואפשר את קיומו כמתוכנן. ב-2008 נערך משא ומתן בין פעילי הבית הפתוח ובין נציגים של הקהילה החרדית ובעקבותיו היה המצעד שקט יחסית באותה השנה. בשנים שאחרי כן הצטמצמו ההפגנות וההתנגדות לצעידה בירושלים, עד אירוע הדקירה של שירה בנקי בת ה-16 בקיץ 2015. באירוע גם נפצעו חמישה צועדים. הדוקר – ישי שליסל – הורשע בדקירה במצעד בשנת 2005 והשתחרר מהכלא זמן קצר קודם למצעד ב-2015.

כמו ההשפעה של הרצח בברנוער על תנועות חברתיות להט"ביות, גם לאירוע האלים של הדקירה והרצח במצעד הגאווה בירושלים היו השפעות רחבות. בשלב זה הייתה המנהיגות של הארגונים מגובשת, והייתה ביניהם רשת ששימשה בסיס להתארגנות ולתיאום ארצי. התנועות התארגנו להפגנה ארצית, ואקטיביסטים רבים התגייסו לפעולה. בשנה שלאחר הרצח הוקדש מצעד הגאווה בירושלים לזיכרון הרצח של שירה בנקי. זה היה המצעד הגדול ביותר שנערך בירושלים, והדבר שקף את התמיכה של הטרנסקסואלים וכן של להט"ב מרחבי הארץ בקיום המצעד בירושלים. תמיכה רחבה כזו במצעד בירושלים לא הייתה מתקבלת על הדעת לפני כן (לניתוח מעמיק של האירועים הטרואומטיים על ארגוני הלהט"ב ראו Hartal and Misgav 2020).

מרחבים הומולאומיים של אקטיביזם להט"ב

צורת החשיבה המרחבית על הומולאומיות מאפשרת להבין כיצד המרחבים השונים, שתנועות חברתיות פועלות בהם, מאמצים מטרות שונות ופוליטיקה ייחודית, כלומר המקום שתנועות חברתיות פועלות בו מכונן הבנות ותפיסות שונות של הומולאומיות בצורות מקומיות וייחודיות. הדבר מוביל לכך שתנועות מאמצות פרקטיקות פעולה שונות. לפי הבחנה מרחבית זו, לעיר תל אביב יש תפקיד מרכזי מכיוון שהיא המרכז של מרבית התנועות החברתיות הלהט"ביות בישראל כיום וגם המרחב המובהק של הומולאומיות בישראל (Hartal and Sasson-Levy 2018).

אף שתל אביב היא המרחב האורבני הגדול בישראל, אין בה גטו גאה (gayborhood; בלנק 2003). ובכל זאת, כמו ערים אחרות במערב (Brown 2013; Castells 1983; Doan and Higgins 2011; Nash 2013; Podmore 2001), היא נתפסת כבית וכמרחב ה'נכון' והנוח לקהילה הלהט"בית בישראל – מרחב של שייכות. ב-2008 הקימה העירייה את המרכז הגאה בעיר – מרחב ייחודי בנוף של מרכזי להט"ב בעולם משום שאינו מנוהל ומופעל על ידי ארגון חברתי או תנועה, אלא הוא מנוהל ונשלט על ידי המנהיגות העירונית ודרך מנגנוני הבירוקרטיה העירוניים, כמו מתג"סים אחרים בעיר (כחלק ממנהל מוסדות חינוך בתל אביב-יפו). העומדים בראש המרכז הגאה הם להט"ב אקטיביסטים שעברו תהליך של שינוי והפעילות הציבורית שלהם היא חלק מהפעילות ומפוליטיקה העירונית, שמטרתה לשפר את ההישגים ואת השינוי שהלהט"ב מעוניינים לקדם.

הקמת המרכז הגאה במרכז תל אביב ב-2008 היא אחד ההישגים הגדולים ביותר של הקהילה הגאה בישראל בתהליך הנורמליזציה של תנועות להט"ביות, והוא מייצג את שייכותם וערכם של להט"ב בעיר (Hartal and Sasson-Levy 2016). עשר שנים לאחר שנוסד המרכז הגאה, לרוב ארגוני הלהט"ב היהודיים, ובכלל זה האגודה, איגי, חוש"ן ומעבריים, יש חדר (משרד) במרכז הגאה. המרכז הגאה הוא לא רק מרחב של פוליטיקה נורמטיבית ואקטיביזם שפועל בתוך הממסד ועמו, אלא הוא גם חלק מהפעילות העירונית. המרכז הגאה – כמקום ממשי אקטיביסטי – מאפשר גם את אתגור השיח הלהט"בי.

אקטיביזם מרחבי זה, לדברי חן משגב (Misgav 2015), מתנגד להגמוניה ולכוח ההגמוני מתוך הממסד, ובמקרה הזה – באמצעות פעילות להט"בית ממוסדת.

באופן פרדוקסלי, אקטיביזם מרחבי הוא אמצעי יעיל לתנועות חברתיות בהשגת כוח פוליטי ובמימוש מטרות שונות שהן הציבו לעצמן, כפי שהוכיחה העבודה המשותפת של ארגוני להט"ב שונים אשר פועלים יחד באותו מרחב ובשיתוף פעולה עם הממסד המקומי והמערכת הממשלית. כלומר מלבד הפנייה אל הפוליטיקה הלאומית לשינוי החקיקה ודעת הקהל ולהשגת שוויון זכויות ללהט"ב, השתמשו התנועות החברתיות הלהט"ביות בישראל, ובפרט בתל אביב בשתי אסטרטגיות לצבירה של הערך של להט"ב. ראשונה היא השתלבות בפוליטיקה המקומית ובאדמיניסטרציה העירונית בתל אביב. השנייה היא שימוש במרחב האורבני של תל אביב. שתי אסטרטגיות אלו שימשו את הארגונים כדי לצבור עוד כוח תרבותי ופוליטי ללהט"ב, כדי לשנות את הערך ואת התפיסות של להט"ביות במוקד התרבותי ובשיח וכדי לשמר את הדומיננטיות שלהם במרחב המקומי הפוליטי. מ־2016 שינה כוח מקומי זה, כמו שעולה מהמקרה של תירות גאה בתל אביב, את היכולת ואת אופן ההידברות בין ארגוני להט"ב לממשלה, ובכך יצר שדולה לסוגיית המשאבים שארגוני להט"ב בישראל מקבלים.

ה'עסקה' ההומולאומית בין המדינה ובין הקהילה הלהט"בית מתבטאת בתמיכה של המדינה ושל העירייה בתירות הגאה בתל אביב. ביוני 1998 התקיים לראשונה אירוע גאווה רב־משתתפים (לפני כן התקיימו אירועים שונים אך מצומצמים בהיקפם). למצעדי גאווה יש תפקיד מרכזי בהבניה של פוליטיקה להט"בית ונראות להט"בית, בהבניה של זהויות ושל המקום של תנועות חברתיות להט"ביות במרחב הציבורי (Gamson 1995; Jenness 2013). משנת 1999 עיריית תל אביב־יפו מממנת, מימון חלקי או מלא, רבים מאירועי הגאווה בעיר. עד שנת 2006 ארגנה האגודה את מצעד הגאווה בתל אביב. ב־2007, בעקבות קשיים כלכליים שמקורם בעלויות האבטחה הגבוהות של מצעד הגאווה, עברה ההפקה לעיריית תל אביב־יפו. להבדיל ממצעדי גאווה אחרים ברחבי העולם ובישראל, דוגמת מצעד הגאווה בירושלים, המצעד בתל אביב הוא הפקה של העירייה, ולא של ארגון או תנועה חברתית, והדבר חושף ומסמל את ההכלה ואף הקואופטציה של אקטיביסטים לתוך הפוליטיקה העירונית. אלו משתמשים בכוחם הפוליטי כחברי מועצה או כעובדי עירייה כדי לקדם מאוד את המצעד ואת הקהילה הלהט"בית בתל אביב ובישראל. לפיכך, כנראה בד בבד עם תהליך העמותיזציה, חל תהליך של חיבור למוסדות המדינה והלאום ברמה המקומית.

הקמפיין לקידום התירות הגאה הוא עוד דוגמה למיזוג האינטרסים של הקהילה הגאה ושל הלהט"ב האקטיביסטים המשוקעים בפעילות העירונית. הקמפיין החל כְּזִמְה של האגודה בשנת 2000. בשנת 2010, יצאו העירייה ומשרד התירות והאגודה בקמפיין משולב שנקרא Tel Aviv Gay Vibe. את המיזם מימנו בעיקר משרד התירות ועיריית תל אביב. מטרות הקמפיין היו להחליף את הדימוי של ישראל ממדינה מדברית ומזרח־תיכונית, מיליטריסטית ושמרנית־דתית, בדימוי של מדינה מערבית, מודרנית וליברלית

(להבדיל ממדינות ערביות באזור). ב־2016 השקיע משרד התיירות סכום גבוה במיוחד – 11 מיליון שקלים – בקמפיין עידוד התיירות הגאה, הנחשבת השקעה מניבה. הסכום היה גבוה בעיקר לנוכח ההשקעה של המדינה באותו הזמן בתנועות להט"ב חברתיות: כמיליון שקלים וחצי לשנה לכל הארגונים יחד. בקיץ 2018 על פי ההערכות (המופרזות) הגיעו 40 אלף תיירים גאים לתל אביב. אלו הוציאו כ־270 דולר ביום; סכום זה גבוה במאה דולר מזה שתיירים הטרנסקסואליים מוציאים (Kama and Ram 2020). במובן מסוים קמפיין התיירות משקף את ההבנה שהקהילה הגאה חבה חוב לעירייה בעקבות הקמת המרכז הגאה, התקציבים שהיא מקבלת והסובלנות המתמשכת, כלומר, להט"ב צריכים להודות על ההכלה המתמשכת והתמיכה בהם. עליהם 'להחזיר' למדינה בכך שיהיו אטרקטיביים בעיני התיירים הגאים בתל אביב וכך יגדלו הרווחים מהתיירות הגאה.

בהמשך לקמפיין התיירות, תנועות חברתיות להט"ביות בכלל, והאגודה בפרט – באמצעות תמיכה ישירה מכמה מחברי מועצת העיר תל אביב יפו ותמיכה מראש העירייה רון חולדאי – דרשו שהארגונים של הקהילה הגאה יקבלו סכום שווה לסכום שהושקע בקמפיין התיירות, כדי לתמוך בארגונים ובפעילויות למען הקהילה המקומית בישראל. השדולה שהוקמה, שהעירייה שימשה בה מתווכת בין התנועות החברתיות ובין הפוליטיקה המדינית לאומית, התאפשרה בזכות הערך הסמלי והכלכלי שצברה הקהילה הגאה בתל אביב ובזכות ארגוני הקהילה שייצגו כוח זה בשלושים השנים האחרונות. הקהילה הגאה טענה כי היא בעלת ערך חשוב למדינה וכי המדינה מנצלת אותו אך אינה נותנת תמורה הוגנת לקהילה. העירייה תמכה בטענות ארגוני הקהילה נגד המדינה, וכך, תוך כדי שימוש בכוח עירוני בעל השפעה רבה יותר מכוחן של התנועות החברתיות כשלעצמן, ארגוני הקהילה מחו על חוסר התמיכה בהם ודרשו תקציבים והקצאות מהמדינה. ראש עיריית תל אביב רון חולדאי טען שהתיירות הגאה רווחית לעיר ולמדינה כאחת, ולפיכך העיר וגם המדינה צריכות להשקיע בקהילה הגאה (Hartal 2019).

כלכלה פוליטית כזו יוצרת נתק בין המדינה ובין העיר, ובכך מעצימה את התפיסה העירונית־מרכזית (urban-centric), שלפיה תל אביב היא מרחב ייחודי, ולפיכך נדרשת לה תשומת לב יוצאת דופן. העיר היא מקום שתמיד נחשב למרחב מקלט במקרה הצורך או כמרחב שאפשר להגשים בו עתיד טוב יותר ללהט"ב (Hubbard 2011; Hubbard, Collins). למרות זאת, יש חשיבות לאפשרות של חיים להט"ביים מחוץ לתל אביב. הכוח והערך שצברה הקהילה הגאה בתל אביב מעלים שאלות בנוגע ליכולתם של פעילות ושל שיח שמתקיימים ומתרכזים בתל אביב להשפיע לטובה גם על חיים של להט"ב ותנועות חברתיות להט"ביות במקומות אחרים בישראל.

במחקר שערכתי (Hartal and Sasson-Levy 2018) על מרחבים אקטיביסטיים מחוץ לתל אביב הראיתי שבירושלים ההומולאומיות מקבלת צורה של פוליטיקה להט"בית 'רצינית' שמתנגדת לפוליטיקה המדינית והעירונית, שוללת אותה ומאמצת דפוס פעולה של מחאה במקום חגיגה של מיניות במרחב הציבורי. לדוגמה, מאז שנת 2002, הבית הפתוח נדרש לערכאות משפטיות כמה פעמים בשל אפליה מצד עיריית ירושלים בענייני כספים

וגם כדי לקיים את מצעדי הגאווה בעיר הלא סובלנית ללהט"ב. עבור רוב חברי הקהילה הלהט"בית הירושלמים, הבית הפתוח הוא מרחב אינטימי ונוח שלהט"ב מקומיים יכולים לפעול בו בחופשיות, בד בבד עם המאבק על הנראות שלהם בירושלים.

הבדל אחר בין תל אביב לירושלים נוגע למבנה החברתי של העיר, הכולל פלסטינים וחרדים יהודים, ובכללם להט"ב. מבנה זה יוצר פוליטיקה עדינה ורבגונית שאותה אפיינתי במילים 'פוליטיקה של החֶזְקָה' (Hartal 2016). פוליטיקה של החזקה מדגישה את ההתלכדות של הפרטי והציבורי בפוליטיקה הלהט"בית, תוך כדי הכלה של תפיסות עולם ועמדות מנוגדות ואגב שילוב של להט"ב בעלי גילומים גופניים שונים ואף עמדות פוליטיות מנוגדות. גישה כזו מדגישה סגנון דיאלקטי שרואה בהחזקה מאמץ מתמיד לאזן ולהכיל פוליטיקה נורמטיבית (למשל בצורה של היטמעות של להט"ב) ושיח של הכלה, עם פוליטיקה רדיקלית וקווירית.

במרחבים פריפריאליים או באזורים כפריים ובמקומות רחוקים מתל אביב, בעיקר בגליל ובנגב, האקטיביסטים צריכים מידה מסוימת של לגיטימציה מהמרחב שהם פועלים בו כדי שתנועות חברתיות להט"ביות יצליחו לכונן מרחב להט"בי פתוח שיאפשר את פעילותם. תנועות חברתיות להט"ביות בפריפריה מעתיקות את דרך הפעילות של המרכז הגאה בתל אביב כדי לקיים את המרחב הפריפרי בצורה מקומית. הכוונה היא ליצירת מרחב חברתי 'הגון' וללא צביון מיני (המיני נחשב זול וחסר ערך, ואילו המרחב החברתי או התרבותי נחשב חיובי, בעל ערך וחשיבות). בקריית שמונה למשל התקיימה פוליטיקה כפולה. מצד אחד היה ניסיון להעתיק את הפוליטיקה הלהט"בית של תל אביב ולהבנות מרחב נורמטיבי של שייכות ללהט"ב. מצד אחר ניסו הפעילים המקומיים לחתור תחת קבלה עיוורת של ההבניות הפוליטיות שמקורן בתרבות הלהט"בית בתל אביב ולעצב תרבות מקומית ששייכת לפריפריה ובעלת סגנון חתרני אל מול הפוליטיקה ההומו-נורמטיבית של תל אביב ושמובנית על כיוון שייכות לקהילות מקומיות. הדבר התבטא למשל בפעילויות הנוער שהותאמו לתרבות המקומית, באופי המפגשים של הפעילים, בשיח ועוד (הרטל 2017).

המחיר של היטמעות להט"ב בתל אביב שונה ממחיר ההיטמעות שלהם בפריפריה. להט"ב בפריפריה צריכים להיזהר מחשיפת המרחב שלהם לעין הציבורית, ולעתים נאלצים לשמור על חשאיות ועל נראות מוגבלת במרחב הפעילות שלהם. פעילי להט"ב ותנועות חברתיות להט"ביות בפריפריה מבינים את המגבלות האלו, ולכן הם פועלים כדי לכונן צורה מקומית חדשה של פעילות להט"בית, שמתנגדת לתרבות הזרם המרכזי ולפוליטיקה של ההכלה וההיטמעות. הם עושים זאת באמצעות פיתוח דגם פעילות להט"בית נבדל ומובחן מזה של הארגונים ומן הפעילות של תנועות חברתיות להט"ביות במרכז הארץ. יחסי הכוח בדגם זה משפיעים באופנים חדשים ושונים מהדגם ההומולואומי שאומץ בתל אביב. באמצעות החלטות עצמאיות ויצירה של פעילות מופרדת, האקטיביסטים בפריפריה מאמצים דרכי פעולה ופוליטיקה משלהם. בכך הם למעשה מפנים את המבט אל התרבות המקומית ואינם מבחינים את עצמם מהמדינה ומהפוליטיקה ההומולואומית שהיא מכוננת. עם זאת, אין מדובר בפוליטיקה מתוכננת ומאורגנת היטב או באסטרטגיה מחושבת שעולה

מתוך הצורך של הקהילות המקומיות, אלא מהיעדר כוח ממשי שמתורגם למציאות אקטיביסטית. לא תמיד התנועות החברתיות המקומיות נכללות בתהליכי החלטות של ארגוני להט"ב, אינן מקבלות משאבים די הצורך, והשפעתן על הסביבה בה הן פועלות מוגבלת. כלומר תנועות חברתיות בפריפריה בישראל שואפות לצבור כוח רחב יותר ולקדם תהליכי נורמליזציה של להט"ב, כמו שקרה בתל אביב. נדמה כי הומולאומיות היא כלי להשגת המטרות הללו, ולכן התנועות החברתיות הלהט"ביות בפריפריה שואפות לאמץ דפוסיים הומולאומיים, בהתבסס על הדוגמה מתל אביב. כדי להשיג את ההומולאומיות הנכספת, אקטיביסטים מנסים 'לנקות' את המרחב שלהם מהשתמעויות מיניות ולעשותו מרחב חברתי ותרבותי לגיטימי של שייכות ללהט"ב. למרות זאת הפעולה הזאת אינה מיתרגמת להכלה של להט"ב, לקבלה של תרבות להט"בית ולצבירה של ערך כמו התהליך שהתרחש בתל אביב (Hartal and Sasson-Levy 2018).

בתל אביב ניכרת הכלה נרחבת של להט"ב, ואולם עדיין קיימות הומופוביה ואלימות כלפי להט"ב. לפיכך אף שנדמה כי תל אביב היא מרחב של הכלה וקבלה, המודל ההטרור-נורמטיבי והציוויים התרבותיים שנגזרים ממנו הם עדיין בעלי השפעה על חייהם של להט"ב בישראל, גם במרכז וגם בפריפריה. חשוב גם לזכור שהקשר הכלכלי של תנועות חברתיות להט"ביות אל המדינה מחזק ומעצים בעיקר את החלקים החזקים בקהילה הלהט"בית אך בה בעת מוביל להדרה של אחרים (Markwell 2002). במציאות כיום לא כל חלקי הקהילה הלהט"בית, ההומואית, הביסקסואלית והטרנסג'נדרית מצליחים להרוויח במידה שווה מהמשאבים ומההישגים של הקהילה (ומלכתחילה לא לכל החלקים בקהילה יש אותה מידת נגישות למשאבים הללו). התוצאה של מצב זה הוא תהליך פיצול סביב סוגיות של הכרה וחלוקה שהולך ומעמיק בין קבוצות שונות על בסיס מגדר, מעמד, אתניות, לאומיות, גיל ועוד (Browne 2006; Nast 2002; Oswin 2008; Rushbrook 2002). כך למשל כדאי לבחון אם להט"ב שאינם משרתים בצבא יקבלו את אותם המשאבים או אם ארגונים של להט"ב פלסטינים שאינם תומכים במדינת ישראל יכולים להשתתף בתהליכים שמקדמים ארגוני הקהילה הגאה כקבוצת אינטרס.

ארגונים פלסטיניים

מאז תחילת המאה ה-21 יש קולות להט"ב ופעילויות שטח להט"ביות שמתנגדים לשיח ולפרקטיקות הישראליות של הכיבוש (ראו למשל 'כביסה שחורה', Ziv 2010). מקורם של קולות ופעילויות אלו הוא בעיקר מתוך קהילות פמיניסטיות יהודיות, שמטרתן לאתגר את הזיהוי של להט"ב עם הציונות ועם הלאום ולהשפיע על המדיניות הישראלית. גם תנועות חברתיות להט"ביות פלסטיניות התגבשו בתחילת המאה ה-21, אך בנפרד מהתנועות החברתיות הלהט"ביות היהודיות. שתי תנועות חברתיות להט"ביות פלסטיניות מרכזיות פועלות כיום בישראל: הראשונה – אלקאוס (הקשת alQaws for Sexual and Gender- Diversity in Palestinian Society; Atshan 2020) – שהתחילה כקבוצה בתוך הבית

הפתוח, נפרדה ממנו והקימה ארגון עצמאי. התנועה משויכת לפעילות שמאלנית קווירית נגד הכיבוש, קשורה לפעילות ה-BDS, ומרכזת נמצא בירושלים. השנייה - אסאות (- Aswat) - היא תנועה חברתית של נשים פמיניסטיות שפועלת לאתגר תפיסות בנוגע לזהות מינית ומגדרית בחברה הפלסטינית ומחברת בין מאבקים שקשורים במיניות ובין המאבק הלאומי הפלסטיני להגדרה עצמית, ומרכזת נמצא בחיפה.

נוסף על כך יש שני גופים שמטרתם להעצים להט"ב פלסטינים ולתמוך במאבק הפלסטינים נגד הכיבוש. הראשון הוא PQBDS - ארגון שחבריו חיים ועובדים בישראל ובשטחים הכבושים. הארגון מקדם את המאבק של ה-BDS נגד המשטר הקולוניאלי הישראלי ונגד הפרות זכויות האדם הרבות המתקיימות, לטענת הארגון, בידי משטר זה (PQBDS, n.d.). השני הוא QPEN - רשת אינטרנטית של קווירים פלסטינים שמטרתה לכוון רישות טוב יותר בקרב קווירים פלסטינים ולהעצים אותם.

ב-2016 ייסד הארגון הישראלי איגי את אלואן (צבעים, Alwan), ענף ייחודי של ארגון איגי לנוער להט"ב דובר ערבית שמרכזו בתל אביב-יפו. אלואן הוא מרחב חברתי שמאפשר מפגשים ודיונים ומקדם גיבוש של זהויות של להט"ב פלסטינים בתוך ארגון יהודי ישראלי שנשען במוכנים רבים על תקציבים מן הממשלה ועל תשתיות עירוניות. איגי מאפשר ללהט"ב פלסטינים (דרך אלואן) מרחב לגיבוש של פוליטיקה מינית. המשמעות הנרחבת של המרחב שאלואן מכונן התבררה עם קיום ההפגנה הראשונה שערכו להט"ב פלסטינים בישראל.

ב-26 ביולי 2019 נדקר נער פלסטיני מתמרה בידי אחיו ליד בית דרוור בתל אביב (בית זמני לנוער להט"ב במצוקה). בעקבות האירוע הטראומטי התגייסה הקהילה הלהט"בית הפלסטינית, שרבים בה פעילים באלואן, באסוואת ובאלקאוס, וארגנה אירוע מחאה ציבורי ראשון של להט"ב פלסטינים בישראל. ההפגנה התקיימה ב-1 באוגוסט 2019 במושב הגרמנית בחיפה והשתתפו בה כמאתיים מפגינים שהחזיקו בדגלי גאווה ובדגלי פלסטין. את ההפגנה ארגנו אלקאוס, אסוואת, עדאלה ו-31 ארגונים אחרים. ההתגייסות הזאת חשפה שכמו התהליך שחל בתנועות חברתיות להט"ביות יהודיות-ישראליות, גם בתנועות חברתיות להט"ביות-פלסטיניות-ישראליות חל תהליך של פוליטיזציה שהוביל לנראות ציבורית ולעבודה שמטרתה לקדם שינוי חברתי עמוק בנוגע לתפיסות כלפי להט"ב (Atshan 2020). אלואן אפשר מרחב של העצמה לנוער והיה לחממה חברתית ופוליטית. בפעולה משותפת של קבוצות רדיקליות ופוליטיות מובהקות, עם קבוצות ממוסדות שמחברות לשיח הישראלי-יהודי ולתשתיות הפעילות היהודיות, הצליחו להט"ב פלסטינים ליצור קואליציה מובחנת מהפעילות הלהט"בית היהודית, וזו הבשילה לכדי פעולה פוליטית ציבורית אקטיביסטית שביטויה הוא הפגנה.

כשנה לאחר מכן, ב-29 ביולי 2020, התקיימה הפגנה נוספת של להט"ב פלסטינים במושב הגרמנית בחיפה. הפגנה זו, כמו קודמתה, הייתה בלעדית ללהט"ב פלסטינים. הסמאות שנאמרו בה היו בערבית, קהל היעד שלה היה פלסטינים, וההתארגנות לקראתה הייתה הבשלה של תהליך הפוליטיזציה שתיארתי (להרחבה ראו בן דוד 2020).

המאבק הלהט"בי בעידן של נאו־ליברליזם

נאו־ליברליזם הוא תאוריה פוליטית ואידאולוגיה של פרקטיקות ומדיניות כלכלית קפיטליסטית שמקשרת בין ליברליזם ויזמות לשוק חופשי והון. במבנה כזה למדינה יש תפקיד בייצור המסגרת המוסדית ובשימורה, והיא משרתת את הצרכים של ההון (Harvey 2005). כוחות נאו־ליברליים הם בעלי חשיבות עקרונית ומהותית למבנים הפוליטיים במערב הגלובלי, ובעיקר בהקשרים עירוניים (Brenner and Schmid 2015). נאו־ליברליזם – בתור תאוריה של כלכלה פוליטית – משפיע השפעה נרחבת על ההיבטים הנורמטיביים של חיי היום־יום וגם על מבנים ותצורות פוליטיים. נאו־ליברליזם הוא רגולטור של הקפיטליזם ושל שוק העבודה, והוא גם מייצר מערכים של ממשליות. בתוך מערכים אלו להפרטה יש תפקיד מכריע בשינוי החברה האזרחית (Wood 1990) וביצירת מרחב לתהליכים של עמותיזציה. נוסף על כך, הממשליות הנאו־ליברלית משפיעה על בני האדם באמצעות מערכי משמוע של העצמי (Foucault 2007), שמטרתם 'להכיל את כל הפעילות האנושית בתוך התחום של השוק' (Havrey 2005: 3; התרגום שלי).

מדינת ישראל רואה בעצמה חלק מהמערב הגלובלי, וכך גם אחרים רואים אותה (Yacobi 2015). בהתחשב במבנה ההזדמנויות הפוליטי ובמצב הזירה הפוליטית בישראל, הנתבים של שינוי פוליטי חסומים ללהט"ב ולתנועות חברתיות להט"ביות. שייכות הומולאומית יכולה ליצור אשליה שלהט"ב מקבלים זכויות שוות, ואולם ישראל אינה מכירה בנישואים בין בני זוג מאותו המגדר, והשיח המתמשך בנוגע לאימוץ ילדים דרך פונדקאות בקרב הומואים, או מתרומת זרע בקרב לסביות אינו פתור, ונתון במשא ומתן מתמשך. בעשור האחרון נמנעו ממשלות ימין שמרניות מחקיקה פרו־להט"בית. בכל זאת, תאים פוליטיים גאים הוקמו כמעט בכל המפלגות הגדולות, בימין ובשמאל כאחד. יתרה מזאת, אמיר אוחנה, חבר כנסת הומו ממפלגת השלטון – הליכוד, כיהן מאז יוני 2019 כשר המשפטים, ולאחר הקמת הממשלה ב־2020, כשר לביטחון פנים. אוחנה הוא ההומו הראשון בישראל שכינה בתפקיד שר. עם זאת, הוא לא קידם את הקהילה הלהט"בית ואת החקיקה בסוגיות שקשורות בלהט"ב מכוח תפקידו. בכנסת ה־23 מכהנים עוד גברים הומואים, אך לא ברור אם בנוכחותם בתפקידים ציבוריים אלו יש בשורה כלשהי ללהט"ב בישראל.

ב־2019 בכנס 'סקס אחר' באוניברסיטת תל אביב יוחד אחד המושבים למלאות 25 שנים לחקיקה התקדימית בפסק הדין שהכיר לראשונה בזכאות של בני זוג מאותו מגדר לאותן הטבות ממקום העבודה כמו של בני זוג ממגדרים שונים (בג"ץ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל נ' יונתן דנילוביץ', 1994). באותו מושב נערך דיון על המצב בבתי המשפט בישראל בשלטון נתניהו כראש הממשלה, וכל הדוברים הסכימו כי בעניין זה קיים כיום קיפאון. השינויים שנערכו ביחס של בתי המשפט מאז בג"ץ דנילוביץ' תוארו כלא מהותיים. לדוגמה, דברי עורך הדין חגי קלעי:

בית המשפט לא נותן פסקי דין בנושאים להט"בים בשנים האחרונות. יש עתירות ועומדות, אך בית המשפט נמנע מלהכריע ואם יש, זה פסקי דין חלקיים שנותנים זמן

לכנסת להכריע. יש גרירת תיקים או מחיקתם כסירוב להכריע. ההעדפה היא לדיון מהותי לפני דיון פרוצדורלי. רואים שינוי בדרך ההנמקה של בית המשפט. המדינה הפסיקה לפרש בהרחבה פסקי דין בתחום הלהט"ב. פרשנות שמוכלת כעיקרון על מקרים אחרים לא קורית כפי שקרתה בבג"ץ דנילוביץ', כיום יש פרשנות קונקרטית בלבד. יש מחיר כבד לשינוי. הדיונים מתחילים מהתחלה בכל פעם ולא נבנים נדבך על נדבך כי אין עבודה של תקדימים.

קלעי חשף כי בהיעדר חקיקה, גם בתי המשפט דורכים במקום, והביע תקוותו שבכנסת ימצאו לכך פתרונות. ב־2019 ההחלטות היחידות שהוחלטו היו החלטות פרסונליות, והדיון המשפטי התמקד בפרט ובזכויותיו יותר מאשר בשיח של שוויון חברתי. אפשר לראות בזאת חלק מהמסגרת החברתית הנאו־ליברלית, שפוליטיקה ימנית מרכזית ודומיננטית מקדמת שיחים שמרניים גם בתחומים של משפחה, זוגיות ומיניות.

התנועות הלהט"ביות, שכולן מודעות למצב זה של מעגל קסמים בין חקיקה לליטיגציה, אינן מתגייסות לפעולה ארצית רחבה הקוראת לשוויון או לסובלנות. במקום זאת התנועות החברתיות הלהט"ביות ממצבות את עצמן בתפקיד ארגוני שירות. בפעולה זו ניכרת ההתמזגות עם השיח הנאו־ליברלי שנוגע לתהליכים של הפרטת שירותים ציבוריים. בעשורים קודמים, ובפרט מאז שנת 2000, מתרחש תהליך נרחב של הפרטת השירותים החברתיים בישראל (Ajzenstadt and Rosenhek 2000). כחלק מתהליך זה המדינה מסתייעת במיקור חוץ לחלק משירותיה ובארגונים פרטיים שימלאו את מקומה. כמה מהארגונים הפרטיים האלה הם תנועות חברתיות. בתהליך הפרטה זה מובלעים תהליכים מגדריים של צניחה בערך המקצועי של השירותים ושל נותני השירות (Benjamin 2016). גם לתנועות החברתיות הלהט"ביות יש חלק בתהליכים אלו. דוגמה לכך היא ארגון חוש"ן, שאחת ממטרותיו היא לכוון שיח נורמטיבי על מיניות בתוך בתי הספר התיכוניים בישראל. חוש"ן היה בעבר ארגון קטן שהתבסס בעיקר על מתנדבים. מאז 2016, לאחר מאבק מתוקשר, הרחיב והגדיל משרד החינוך את התקציב של ארגון חוש"ן, ולפיכך הארגון נדרש לפעילות נרחבת וגדל מאוד. הצורך ההולך וגדל של הארגון במימון כדי להמשיך לפעול הביא לתלות של הארגון במדינה. יתר על כן, תקופת ההתפתחות של תנועות הלהט"ביות מעידה במידה רבה כי להבדיל מתחומים אחרים כמו רווחה או בריאות, מכיוון שהמדינה לא קידמה מעולם את הפוליטיקה הלהט"בית, היא צמחה במשולב עם תהליך העמותיזציה, ולפיכך הוא אחד ממאפייניה.

דוגמה זו אינה יוצאת דופן בין התנועות החברתיות הלהט"ביות בישראל, והיא מלמדת שארגונים אשר התחילו כתנועה חברתית עם מטרות לשינוי חברתי מהותי, פועלים כיום כחלק ממערכות המדינה וקיומם תלוי בתקציבים מהמדינה. מצד אחד תלות כזו משאירה את הארגונים במקום של נורמליזציה. מהצד האחר התנועות החברתיות הלהט"ביות ממלאות את מקומן של סוכנויות המדינה בשדה החינוך, הבריאות ואף בתוך מערכות הרווחה ומערכות אחרות, וכך הן זוכות למגע עם קהל מגוון ונרחב יותר. אף על פי כן התהליך הזה מצמצם את כוחם הפוטנציאלי של הארגונים הללו לקדם שינוי חברתי ומגביל את כוחם להתנגד למדינה (Guenther 2009).

צורה נאו-ליברלית אחרת שנראית בשדה של תנועות חברתיות להט"ב ב"בית ישראל נוגעת לחברות מסחריות. בשנים האחרונות אנשים בעלי השפעה בקהילה הלהט"בית וארגונים שונים שואפים לגבש עמדות כוח במוקדי השפעה ושליטה בתוך המרחב הפוליטי הרחב (Hartal and Sasson-Levy 2016; Idem 2018). הדרך לגבש כוח כזה היא באמצעות שיתוף פעולה עם מנהלים ובעלי שליטה בחברות ובתאגידים גדולים במשק הישראלי ובתמיכתם. הפוליטיזציה היא כלי נגיש ונוח עבור תנועות חברתיות להט"ב ב"בית, והיא פועלת באמצעות כלים והגיונות נאו-ליברליים של ערך ושוק. כמו שהראיתי קודם לכן, דבר זה ניכר באופן בולט בדיון על תיירות גאה בתל אביב (ראו גם Hartal 2019). עוד דוגמה לכך היא ההתגייסות הנרחבת לשביתה ולהפגנה הגדולה שהסתיימה בעצרת בכיכר רבין בקיץ 2018. ב-22 ביולי 2018 הכריזו להט"ב על שביתה של יום אחד במחאה על אי-שוויון ואלימות כלפיהם. מחאה זו מוסגרה מיד כעוסקת באי-שוויון בנגישות לפונדקאות להומואים בישראל. השביתה החלה כמחאה על דקירת אישה טרנסג'נדרית (מאיה חדר, שהחלימה מהאירוע, אך מתה בנסיבות לא ידועות כשנתיים לאחר מכן). ההסתדרות פרסמה בתקשורת הודעת תמיכה וקראה לעוד חברות לאפשר לעובדיהן לשבות באותו יום. יותר מ-250 בתי עסק וארגונים ציבוריים ופרטיים, ובכלל זה מיקרוסופט-ישראל, אל על, בנקים שונים, רשתות מזון ועיריות, הודיעו שהם תומכים בשביתה (אילני 2018; טוקר, חרות-סובר וגביון 2019). במשך היום הפגינו רבים וחסמו כבישים וצמתים מרכזיים, ועשרות אלפים השתתפו בהפגנה למען זכויות להט"ב שנערכה בכיכר רבין בשעות הערב. המפגינים האשימו את המדינה בקיפאון ובהיעדר חקיקה בשנים האחרונות.

דוגמה אחרת להשפעה של השוק והפעילות הכלכלית על ההגנה המשפטית הלהט"בית היא ועידת המשפיעים של הקהילה הגאה, שהתקיימה לראשונה ב-11 ביוני 2019. הכינוס עסק בסוגיות להט"ב ב"בית ואירח מנכ"לים של מגוון חברות כמו פייסבוק ישראל וסודה סטרים, לצד פוליטיקאים מכל הקשת הפוליטית (בפרט בתקופת בחירות - השתתפו בכינוס תמר זנדברג יושבת ראש מר"צ אז, בני גנץ יושב ראש כחול לבן, איציק שמולי ממפלגת העבודה, ואלי אבידר מישראל ביתנו לצד אמיר אוחנה מהליכוד). מארגני הכינוס הסבירו מעל הבמה כי מטרת הכינוס היא בראש ובראשונה לקדם את המאבק למען שוויון זכויות ללהט"ב. הכינוס היה מפגן של כוח להט"ב שחשף את התמיכה הגורפת של המשק, פוליטיקאים, אנשי תרבות וסלבריטאים בלהט"ב.

הדוגמאות של תמיכת המגזר הכלכלי בלהט"ב חשובות וחושפות את מרחב השליטה הכלכלי, שאינו מיתרגם לחקיקה או לשינוי בבתי המשפט, והוא חל בעיקר במרחב התל-אביבי ובמרחב השוק. הדבר מעיד שנקודת המבט הנאו-ליברלית, שארגונים ותנועות חברתיות להט"ב ב"בית ממשיכים לפעול לפיה, מתרחבת וצומחת, ממוסדת ונעשית נורמטיבית. הוא משקף צבירת כוח של ארגונים ותנועות חברתיות להט"ב ב"בית, דרך תהליך ההפרטה, המאפשרת לתנועות חברתיות להט"ב ב"בית להיכנס לתחומים ולמרחבים שהיו בעבר בשליטת הממשלה ובאחריות של המדינה. לפיכך המשקל וההערכה כלפי להט"ב במאה

ה־21 בישראל מעוגנים בעיקר בכוח ובשליטה כלכליים ועירוניים, ולא דווקא במחאה ברחובות או בעבודה של תנועות חברתיות.

התיירות הגאה, החושפת תהליך זה, הביאה הערכה רבה לקהילה הגאה בתל אביב, ונדמה שהכוח הלהט"בי מעוגן בהמרה של ערך כלכלי לערך סמלי ותרבותי דרך השימוש של תנועות חברתיות במרחב. המרחב העירוני הגאה מקבל ערך סמלי דרך השתתפות במצעד הגאווה, בילוי בחוף הים, במסיבות, בברים ובחיי הלילה, ולא דווקא דרך שיח ליברלי של סובלנות שמקודם באמצעות חקיקה חדשה או פעולה של תנועות חברתיות. במערכת החליפין הזאת יש חשיבות למרכיב המיני של להט"ב. כלומר לפי 'עסקה' זו, להט"ב ידאגו להיות סקסיים, למשוך תיירים בעלי כוח קנייה, שיתורגם בחזרה לכוח פוליטי של הקהילה הלהט"בית. המרחב העירוני אינו מסמן את הכוח הסמלי שיש ללהט"ב בלבד, אלא גם לחברי מועצת העיר שהם להט"ב, או לאלו שמזדהים עם הפוליטיקה הלהט"בית ויש להם יכולת לשנות ולהשפיע על מדיניות פרול"הט"בית ולממש את האינטרסים שלהם בעיר. גורם אחר הוא הגיוס של ראש העירייה ושחקנים אחרים בעלי השפעה ואינטרס לקדם מדיניות פרול"הט"בית וכוח להט"ב. מרחבים אלו משולבים בתוך ההיגיון הפוליטי הנאו-ליברלי של הערך, ובו להט"ב צוברים כוח כלכלי שמעניק להם ערך בתוך ההקשר האורבני (בישראל הוא בעיקר בתל אביב). התהליך הזה מעוגן בהיגיון כלכלי, ולכן יש לו פוטנציאל מוגבל לקדם שינוי בחקיקה. יש כמה סיבות למגבלות אלו: ראשית, בתל אביב התפתח ערך להט"בי, והעיר נהייתה מרחב שמזוהה עם להט"ב בישראל. שנית, עיריית תל אביב-יפו, המדינה ותנועות חברתיות להט"ביות תומכות בהטמעת ההיגיון הכלכלי הקפיטליסטי בתוך השיח הלהט"בי. הגיונות כאלו מבנים להט"ב ככאלה שיש להם חשיבות בתהליך קידום העיר או המדינה, אך כאשר תרד חשיבותם (שכן יש דינמיות מסוימת בחשיבותו של כל דבר בעל ערך), לא יהיה אפשר להבטיח את התמיכה בארגוני הלהט"ב. הבחנה זו מקבלת משנה תוקף בשל משבר הקורונה והפסקת התיירות הגאה לתל אביב בעקבותיו. שלישית, ההיגיון הכלכלי אינו מגייס את הקהילה הלהט"בית למאבק להשגת שוויון זכויות, אלא הוא מתכונן על בסיס ההיגיון של צבירת הון (פוליטי, סמלי וכלכלי) וכוח. ההנחה היא שזכויות יהיו פועל יוצא מן הכוח ומן ההון האלה. עם זאת, מאז תחילת המאה ה־21 עלה ערכם של להט"ב עלייה ניכרת, אף שלא היה שינוי בחקיקה. רביעית, היכולת של תנועות חברתיות להט"ביות ליצור התנגדות הולך וקטן משום שפרקטיקות אלו של צבירת כוח מוגבלות לקווי המתאר הנאו-ליברליים שבהם תנועות חברתיות עוברות קואופטציה למדינה כגופים נותני שירות. להט"ב נחשבים בעלי ערך בזכות יכולתם לקדם תיירות גאה ולקדם את התרבות הגאה כערך כלכלי לא ללהט"ב בלבד (Hartal 2019).

סיכום: פוסט-הומולאומיות

הצורות השונות של הומולאומיות מעוגנות בחשיבה על שייכות לאומית ועל נאו-ליברליזם כאחד. הומולאומיות הוא מונח אנליטי שמתייחס להיטמעות של להט"ב בחברה לחיזוק תחושת השייכות למדינה. זוהי צורה מובהקת של הומולאומיות מבחינת המדינה. מן הבחינה העירונית, הצורה היא של הומולאומיות אורבנית או הומולאומיות מרחבית שפועלת בתבנית שונה, ובה סדר היום הנאו-ליברלי בולט יותר ופועל דרך מעורבות ישירה של השוק בפוליטיקה ובסדר היום הלהט"בי. ברצוני לקרוא להומולאומיות כזו פוסט-הומולאומיות. כוונתי לתהליך שההומולאומיות מופרטת בו, ובהפרטה זו המדינה יכולה לסגת מהמעורבות הרגולציונית שלה, בפרט כאשר מדובר בזכויות להט"ב. תהליך זה משאיר מקום נרחב לכוח הכלכלי ולמבנה השוק לשלוט בפוליטיקה המקומית. הכלה ונורמליזציה של להט"ב מובטחות בתהליך כזה כל עוד הלהט"ב רווחיים, כלומר, כל עוד הם תורמים ליצירת רווח לגורמים השונים המעורבים בתהליכים המסוימים של ההכלה – הרשויות המקומיות, חברות מסחריות, רשויות המדינה. 'פוסט' במונח זה אינו מסמן ביקורת על תופעה מסוימת. 'פוסט' מתייחס לתהליך שאחרי ההומולאומיות, אך כזה שעוד יש בו הומולאומיות, כלומר באמצעות 'פוסט' אני מבקשת לסמן את האפיון ההיברידי (הכפול, המלוכד) של ההומולאומיות העכשווית – לאמץ ערכים של שייכות לאומית ונאו-ליברליזם כמו בהומולאומיות, אך בה בעת לנטוש את הפרקטיקה שהמדינה צריכה לאמץ כדי להטמיע בה להט"ב (חקיקה פרו-להט"בית) או אף להתנגד לה. ההצדקה למדיניות כזו היא כלכלית, והיא משוקעת בהגיונות נאו-ליברליים של ערך.

קווי המתאר של האקטיביזם הלהט"בי והפוליטיקה הלהט"בית בישראל נתונים למשא ומתן מתמיד בשיח הנאו-ליברלי, בעיקר בשל תהליכי הפרטה בישראל, ההולכים ומתרחבים. לטענתי, תהליך זה מגביל את היכולת לייצר ולהניע מאבק ואף חותר תחת המבנה הפוליטי הממשיך לכונן אי-שוויון ללהט"ב. נוסף על כך, בישראל נאו-קולוניאליזם מכונן מערכת בינרית, שבה פועלות תנועות פלסטיניות להט"ביות ללא מעורבות רשויות המדינה, ולעומתן תנועות חברתיות להט"ביות יהודיות יצרו לעצמן רשת שכוללת את רשויות המדינה ורשויות מקומיות. לפיכך נאו-ליברליזם, הומולאומיות ונאו-קולוניאליזם הם צירים מרכזיים עבור תנועות חברתיות להט"ביות והשיח שלהן בישראל בתחילת המאה ה-21. המבנים האלה של פוליטיקה ושל שיח יוצרים דרכים חדשות לכינון שינוי, ובו בזמן הם חוסמים את אפשרויות הפעולה ואת היכולת לחולל שינויים מרחיקי לכת, ובעיקר הם משמרים את המצב הנוכחי של קהילות להט"ביות בישראל.

רשימת המקורות

- אילני, עפרי, 25.7.2018. 'תחת השמש: סוד ההצלחה של מחאת הלהט"ב', **הארץ**, סוף שבוע, <https://www.haaretz.co.il/magazine/underthesun/premium-1.6314746> (אוחזר ב־27.2.2020).
- בג"ץ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל בע"מ נ' יונתן דנילוביץ', פ"ד מח (5) 749 (1994).
- בג"ץ 3245/03 ש.ר. ז"ל וע.מ. נ' היעץ המשפטי לממשלה במשרד האפוטרופוס הכללי, פ"מ תשס"ג (2) 721, 54 (2004).
- בג"ץ 3045/05 יוסי בן־ארי ואחרים נ' מנהל מינהל האוכלוסין במשרד הפנים, תק־על 2006 (4) 1725 (2006).
- בן אליעזר, אורי, 1999. 'האם מתהווה חברה אזרחית בישראל? פוליטיקה וזהות בעמותות החדשות', **סוציולוגיה ישראלית**, (1) 2, עמ' 51-97.
- בן דוד, לילך, 2020. 'צעקה קווירית לחופש: להט"בים פלסטינים דורשים שחרור', **שיחה מקומית**, <https://www.mekomit.co.il/ps/104022> (אוחזר ב־30.7.2020).
- בלנק, ישי, 2003. 'אין מולדת להומואים: גלובליזציה, פירוק מרחבי והגטו ההומו־לסבי', **תיאוריה וביקורת**, 23, עמ' 83-111.
- ברקוביץ, ניצה, 1996. 'על "עקרת הבית והחשבונאות הלאומית"', **תיאוריה וביקורת**, 9, עמ' 189-199.
- גוטוויין, דני, 2001. 'זהות נגד מעמד: רב־תרבותיות כאידיאולוגיה נאו־ליברלית', **תיאוריה וביקורת**, 19, עמ' 241-257.
- גרוס, אייל, 2000. 'מיניות, גבריות, צבא ואזרחות: שירות הומואים ולסביות בצה"ל במשקפיים השוואתיים', **פלילים**, 9, עמ' 95-183.
- _____, 2013. 'הפוליטיקה של זכויות להט"ב: בין (הומו) נורמטיביות ו(הומו) לאומיות לפוליטיקה קווירית', **מעשי משפט**, ה, עמ' 101-141.
- האגודה, 2019. דו"ח מצב הלהט"בופוביה בישראל #7, <https://www.lgbt.org.il/lgbt-phobia> (אוחזר ב־27.2.2020).
- הרטל, גילי, 2015. 'פוליטיקה של גאווה ובושה בפעילות להט"ב בישראל', **עבודת דוקטור**, אוניברסיטת בר־אילן, רמת גן.
- _____, 2017. 'פריפריה קווירית בישראל', **תיאוריה וביקורת**, 49, עמ' 89-109.
- הרטל, גילי ואורנה ששון־לוי, 2019. 'אתניות ומיניות: סובייקטיביות מזרחית־הומואית חדשה ותירות גאה בתל אביב', **סוציולוגיה ישראלית**, כ (2), עמ' 34-58.
- חוק העונשין (תיקון 22), התשמ"ח-1988.
- טוקר, נתי, טלי חרות־סובר ויורם גביוון, 19.7.2018. 'עדכונים שוטפים: אלה החברות שיתנו יום חופש לעובדים להט"בים שישבתו בראשון', **The Marker**, <https://www.themarker.com/advertising/1.6290654> (אוחזר ב־27.2.2020).
- יזרעאלי, דפנה, 1999. 'מגדור בשירות הצבאי בצה"ל', **תיאוריה וביקורת**, 14, עמ' 85-109.
- מורנו, עדי, 2011. 'גאים במרכז: משילות נאו־ליברלית ותהליכי אינדיבודואליזציה בראי קהילת הלהט"ב בישראל', **עבודת מוסמך**, אוניברסיטת תל אביב, תל אביב.
- פוגל־ביז'אוי, סילביה, 1999. 'משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט־מודרניות', בתוך: דפנה יזרעאלי ואחרות (עורכות), **מין, מגדר, פוליטיקה: נשים בישראל**, הקיבוץ המאוחד, תל אביב, עמ' 107-166.
- קימרלינג, ברוך, 1993. 'מיליטרזם בחברה הישראלית', **תיאוריה וביקורת**, 4, עמ' 123-140.

- Ajzenstadt, Mimi and Zeev Rosenhek, 2000. 'Privatisation and New Modes of State Intervention: The Long-term Care Programme in Israel', *Journal of Social Policy*, 29 (2), pp. 247-262.
- Alvarez, Sonia E., 1999. 'Advocating Feminism: The Latin American Feminist NGO "Boom"', *International Feminist Journal of Politics*, 1 (2), pp. 181-209.
- Atshan, Sa'ed, 2020. *Queer Palestine and the Empire of Critique*, Stanford University Press, Stanford.
- Benjamin, Orly, 2016. *Gendering Israel's Outsourcing: The Erasure of Employees' Caring Skills*, Cham, Palgrave Macmillan, Switzerland.
- Brenner, Neil and Christian Schmid, 2015. 'Towards a New Epistemology of the Urban?', *City*, 19 (2-3), pp. 151-182.
- Brown, Michael, 2013. 'Gender and Sexuality II: There Goes the Gayborhood', *Progress in Human Geography*, 38 (3), pp. 457-465.
- Browne, Kath, 2006. 'Challenging Queer Geographies', *Antipode*, 38 (5), pp. 885-893.
- Castells, Manuel, 1983. *The City and the Grassroots: A Cross-Cultural Theory of Urban Social Movements*, University of California Press, Berkeley.
- Doan, Petra L. and Harrison Higgins, 2011. 'The Demise of Queer Space? Resurgent Gentrification and the Assimilation of LGBT Neighborhoods', *Journal of Planning Education and Research*, 31 (1), pp. 6-25.
- Duggan, Lisa, 2002. 'The New Homonormativity: The Sexual Politics of Neoliberalism', in: Russ Castronovo, Dana D. Nelson, and Donald E. Pease (eds.), *Materializing Democracy: Toward a Revitalized Cultural Politics*, Duke University Press, Durham, pp. 175-194.
- Foucault, Michel, 2007. *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-1978* (Michel Senellart ed.), Palgrave, New York.
- Gamson, Joshua, 1995. 'Must Identity Movements Self-destruct? A Queer Dilemma', *Social Problems*, 42 (3), pp. 390-407.
- Guenther, Katja M., 2009. 'The Impact of Emotional Opportunities on the Emotion Cultures of Feminist Organizations', *Gender and Society*, 23 (3), pp. 337-362.
- Harel, Alon, 1999. 'The Rise and Fall of the Israeli Gay Legal Revolution', *Columbia Human Rights Law Review*, 31, pp. 443-471.
- Hartal, Gilly, 2016. 'The Politics of Holding: Home and LGBT Visibility in Contested Jerusalem', *Gender, Place & Culture*, 23 (8), pp. 1193-1206.
- _____, 2019. 'Gay Tourism to Tel-Aviv: Producing Urban Value?', *Urban Studies*, 56 (6), pp. 1148-1164.
- Hartal, Gilly and Chen Misgav, 2020. 'Queer Urban Trauma and its Spatial Politics: A Lesson from Social Movements in Tel Aviv and Jerusalem', *Urban Studies*, doi.org/10.1177/0042098020918839.
- Hartal, Gilly and Orna Sasson-Levy, 2016. 'Being [in] the Center: Sexual Citizenship and Homonationalism at Tel Aviv's Gay-Center', *Sexualities*, 20 (5-6), pp. 738-761.

- _____, 2018. 'ReReading Homonationalism: An Israeli Spatial Perspective', *Journal of Homosexuality*, 65 (10), pp. 1391-1414.
- Harvey, David, 2005. *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford University Press, Oxford and New York.
- Hubbard, Phil, 2011. *Cities and Sexualities*, Routledge, London.
- Hubbard, Phil, Alan Collins, and Andrew Gorman-Murray, 2016. 'Introduction: Sex, Consumption and Commerce in the Contemporary City', *Urban Studies*, 54 (3), pp. 567-581.
- Jenness, Valerie, 2013. 'Social Movement Growth, Domain Expansion, and Framing Processes: The Gay/Lesbian Movement and Violence against Gays Lesbians as a Social Problem', *Social Problems*, 42 (1), pp. 145-170.
- Kahn, Susan Martha, 2000. *Reproducing Jews: A Cultural Account of Assisted Conception in Israel*, Duke University Press, Durham.
- Kama, Amit, 2002. 'The Quest for Inclusion: Jewish-Israeli Gay Men's Perceptions of Gays in the Media', *Feminist Media Studies*, 2 (2), pp. 195-212
- _____, 2011. 'Parading Pridefully into the Mainstream: Gay & lesbian Immersion in the Civil Core', in: Guy Ben-Porat and Bryan S. Turner (eds.), *The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, Religion and State*, Routledge, Abdingdon, pp. 180-202.
- Kama, Amit and Yael Ram, 2020. "'Hot Guys" in Tel Aviv: Pride Tourism in Israel', *Israel Studies Review*, 35 (1), pp. 79-99.
- Lomsky-Feder, Edna and Orna Sasson-Levy, 2018. *Women Soldiers and Citizenship in Israel - Gendered Encounters with the State*, Routledge, London and New York.
- Markwell, Kevin, 2002. 'Mardi Gras Tourism and the Construction of Sydney as an International Gay and Lesbian City', *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 8 (1), pp. 81-99.
- Marwell, Nicole P., 2004. 'Privatizing the Welfare State: Nonprofit Community-based Organizations as Political Actors', *American Sociological Review*, 69 (2), pp. 265-291.
- Misgav, Chen, 2015. 'With the Current, against the Wind: Constructing Spatial Activism and Radical Politics in Tel Aviv's LGBT Community Center', *ACME: An International E-Journal For Critical Geographies*, 14 (4), pp. 1208-1234.
- _____, 2016. 'Gay-Riatrics: Spatial Politics and Activism of Gay Seniors in Tel-Aviv's Gay Community Centre', *Gender, Place & Culture*, 23 (11), pp. 1519-1534.
- Nagel, Joane, 2010. 'Masculinity and Nationalism: Gender and Sexuality in the Making of Nations', *Ethnic and Racial Studies*, 21 (2), pp. 242-270.
- Nash, Catherine Jean, 2013. 'Queering Neighbourhoods: Politics and Practice in Toronto', *ACME: An International E-Journal For Critical Geographies*, 12 (2), pp. 193-219.
- Nast, Heidi J., 2002. 'Queer Patriarchies, Queer Racisms, International', *Antipode*, 34 (5), pp. 874-909.
- Oswin, Natalie, 2008. 'Critical Geographies and the Uses of Sexuality: Deconstructing Queer Space', *Progress in Human Geography*, 32 (1), pp. 89-103.

- Podmore, Julie A., 2001. 'Lesbians in the Crowd: Gender, Sexuality and Visibility along Montréal's Boul. St-Laurent', *Gender, Place & Culture*, 8 (4), pp. 333-355.
- PQBDS, (n.d). 'About', *Palestinian Queers for BDS*, <https://pqbds.wordpress.com/about/> (retrieved on: 1.7.2019).
- Puar, Jasbir K., 2007. *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*, Duke University Press, Durham and London.
- Rushbrook, Dereka, 2002. 'Cities, Queer Space, and the Cosmopolitan Tourist', *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 8 (1), pp. 183-206.
- Schotten, Heike C., February 2016. 'Homonationalism', *International Feminist Journal of Politics*, 6742, pp. 1-20.
- Schulman, Sarah, 2012. *Israel/Palestine and the Queer International*, Duke University Press, Durham.
- Weston, Kath, 1995. 'Get Thee to a Big City: Sexual Imaginary and the Great Gay Migration', *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 2, pp. 253-277.
- Walby, Sylvia, 1994. 'Is Citizenship Gendered?', *Sociology*, 28 (2), pp. 379-395.
- Wood, Ellen Meiksins, 1990. 'The Uses and Abuses of "Civil Society"', *Socialist Register*, 26, pp. 60-82.
- Yacobi, Haim, 2015. *Israel and Africa: A Genealogy of Moral Geography*, Routledge, London and New York.
- Young, Iris Marion, 2003. 'The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State', *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 29 (1), pp. 1-15.
- Ziv, Amalia, 2010. 'Performative Politics in Israeli Queer Anti-Occupation Activism', *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 16 (4), pp. 537-556.